

نقش هندسه و تناسب در خلق فضاهای معماری سنتی ایران نمونه موردی: کاروانسرای خان زنیان استان فارس

نسیم فروزنده^{۱*}، غلامرضا کیانی ده کیانی^۲، داریوش حیدری بنی^۳

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد مرمت و احیاء بناها و بافت‌های تاریخی، دانشگاه هنر اصفهان (nasim.frouzandeh@yahoo.com)

۲- مربی، دانشجوی دکتری مرمت بناها و بافت‌های تاریخی، عضو هیأت علمی دانشگاه هنر اصفهان (g.kiani@aui.ac.ir)

۳- مربی، دانشجوی دکتری مرمت بناها و بافت‌های تاریخی، دانشگاه هنر اصفهان (d.heydari@aui.ac.ir)

چکیده

هندسه یکی از شاخه‌های دانش ریاضیات است که از زمان‌های دور به عنوان یک ابزار طراحی در طول تاریخ مورد استفاده قرار می‌گرفته است. یکی از آشکارترین جلوه‌های بروز هندسه، هنر و معماری اسلامی است. هندسه همواره به عنوان یکی از عوامل شاخص و اثرگذار در شکل‌گیری و خلق فضای معماری ایرانی حضور داشته است، معماران ایرانی نیز همواره اصول زیبایی‌شناسی را در نظر داشته‌اند و سعی نموده‌اند تناسباتی را به کار گیرند تا به وسیله آن تعادل، هماهنگی و نظم را در پیکره ساختمان بیافرینند. در پژوهش حاضر به بررسی و نقش هندسه و تناسبات در معماری اسلامی ایران پرداخته شده است و با انتخاب یکی از کاروانسراهای استان فارس سعی شده است تا به بررسی و تحلیل شیوه‌های متنوع سازمان‌دهی فضایی و تناسبات حاکم بر آن پرداخته شود. کاروانسرای خان زنیان که در استان فارس و در شهر خان زنیان قرار دارد، یکی از کاروانسراهای قاجاری است که به شیوه چهار ایوانی بنا شده است. با مطالعه و بررسی بنای مذکور به این مطلب می‌توان پی برد که کاربرد هندسه، علاوه بر اصول زیبایی‌شناسی، مسائل ایستایی و طراحی فضاهای گوناگون را نیز تحت تأثیر قرار داده است. نتایج این پژوهش گویای این مطلب است که آرایش فضاها و تناسبات سنجیده میان اجزای مختلف، نشانگر وجود مفاهیم ساده هندسی و استفاده معماران از دانش هندسه است و بی‌شک معماری اسلامی یکی از بارزترین مواردی است که می‌توان وجود هندسه را در آن بازشناسی نمود. در این پژوهش از روش تحقیق توصیفی - تحلیلی در بستری از مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی بهره گرفته شده است.

واژه‌های کلیدی: هندسه، معماری ایرانی، کاروانسرای خان زنیان، تناسبات